

הרב עדיאל ויג שליט"א – חתן הדר בבית חמיו

במאמר זה נעסוק באיסור לחתן לדור בבית חמיו – במקורו ובשיטות הראשונים בטעם האיסור וכן בסיבות שנהגו היתר באיסור זה.

ראשי פרקים:

- א. מחלוקת רש"י ותוס' ר"י הזקן ונפקא מינה ביניהם
- ב. קושיית המקנה: האם מלקים על אשת איש
- ג. תירוץ נוסף לקושיית המקנה – רש"י לשיטתו
- ד. מנהג החתנים לדור בבית חמותם

א. מחלוקת רש"י ותוס' ר"י הזקן ונפקא מינה ביניהם

אחד הדברים שרב היה מלקה עליהם (קידושין יב:) הוא חתן הדר בבית חמיו. רש"י (ד"ה ועל חתנא) מסביר: "שמא יכשל בה, שסתם חמות אוהבת את חתנה, דאמר מר (בפסחים דף קיג) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון". בתוס' ר"י הזקן^ה הקשה על דברי רש"י: "לזה הפירוש קשה, אמאי אמר 'בי חמוה', היה לנו לומר 'בי חמותו', ולדידיה אם אין לו חמות, מותר. הפירוש של תוס' ר"י הזקן הוא: "חתן שקדש ארוסתו ודר בבית חמיו, משום פריצותא". יוצא כנפקא מינה בין רש"י לר"י הזקן, כשאין לו חמות, לרש"י מותר לגור שם, ותוס' ר"י הזקן הפריצות אינה תלויה בחמותו אלא בכך שגר עם הכלה שרק אירסה, ולכן אסור לו לגור שם.

^ה הערת עורך: כידוע המודפס בשולי הגליון במסכת קידושין בשם ר"י הזקן אינו מר"י הזקן. ויש המייחסים אותו לרבנו אברהם מן ההר (עי' הערת עוז והדר בריש המסכת).

ב. קושיית המקנה: האם מלקים על ייחוד דאשת איש?

המקנה הקשה על סוגייתנו מהגמרא להלן פא, שם נאמר: "אמר רב מלקין: על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד, אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא (מלקין) שלא תהא מוציא לעז על בניה". ואם כן איך מלקה כאן ומוציא לעז על חמותו שהיא אשת איש, וכתב שצריך לומר שרב אשי סובר כנהרדעי שאמרו בסוגיא אצלנו "בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי", ורב לא הלקה על חתנא הדר בבי חמוה, ורב יוסף שסובר שרב הלקה על כך חולק על רב אשי וסובר שמלקים גם אשת איש על הייחוד.

קושיית המקנה שייכת רק לפירוש רש"י, שטעם המלקות הוא שמא ייכשל בחמותו, ואם כן מובנת קושייתו, שיאמרו שבא על חמותו ויוציאו לעז על בניה שתלד מכאן ואילך, אבל לפרוש תוס' ר"י הזקן שסיבת המלקות בגלל שדר עם ארוסתו בבית הוריה, אין זה קשור לחמותו, וזה גם כשאין לו חמות כנ"ל, ואם כן אין קושיה מהגמ' להלן. ואולי קושיא זו גרמה לתוס' ר"י הזקן לפרש כך¹.

ג. תירוץ נוסף לקושיית המקנה – רש"י לשיטתו

ואפשר ליישב את קושיית המקנה ולבאר את דברי רש"י כאן לשיטתו להלן בדף פא. שם "אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד... רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא, אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי, והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד, שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה". ופרש רש"י: "בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד - להלקות דמסתפי מבעל השתא אתי". ותוס' (שם ד"ה בעלה) הביאו את דברי רש"י ודייקו מדבריו: "משמע מתוך פירושו הא איסורא מיהא איכא". והקשו על כך: "וקשה, דאם כן מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקאמר שקולו דרגא מתותי ביבי 'והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה

¹ **הערת עורך:** לכאורה היה מקום לומר שאין מלקים על ייחוד באשת איש, שזה קרוב להיות חשד ממשי ולהוצאת לעז על בניה, משא"כ בחתנא הדייר שהמלקות הם משום חשש בעלמא

חתן הדר בבית חמיו

משום יחוד, ומאי קושיא, נהי דמלקות ליכא, איסורא מיהא איכא. ולכן הסיקו תוס': "ונראה לפרש אין חוששין כלל משום יחוד, ואפילו איסורא ליכא".

נחלקו רש"י ותוס' האם ב"בעלה בעיר" יש היתר להתייחד, כשיטת תוס', או שעדיין אסור להתייחד, ורק לא לוקים על כך, כשיטת רש"י. הגמ' מביאה מעשה שהיה עם רב ביבי שהיה בבית של רב יוסף, והסיקה שבגלל שאשת רב יוסף הייתה בעלת ברית לרב ביבי לא נאמר בו העניין של בעלה בעיר. גם בזה יחלקו רש"י ותוס': לתוס' בעלה בעיר הוא היתר, ואם "גייסא ביה", חוזר האיסור על הייחוד, ואילו לרש"י בעלה בעיר זו רק סיבה שלא ילקו, ואם "גייסא ביה" לוקה ואפילו באשת איש.

מכאן שלרש"י אשת איש שבעלה בעיר ו"גייסא ביה" מלקים עליה, ולא חוששים למוציא לעז על בניה. והטעם הוא שכיון שליבו גס בה חוששים יותר שמא ייכשל, ולכן במקרה כזה מלקים, כדי שלא ייכשל, ואין חוששים לכך שיצא לעז על בניה. ולפי זה מובנים דברי רש"י אצלנו שחתן הדר בבית חמיו החשש הוא מפני חמותו, ובחמותו שליבו גס בה ואם כן גם יש חשש גדול שייכשל בה, וכמו שרש"י הביא את הגמ' בפסחים: הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון, לכן גם מלקים אותו אע"פ שיצא לעז על בניה.

אם נפרש בדף יב: כתוס' ר"י הזקן, וכתוס' בגמ' להלן פא., נוכל לומר שלא מלקים באשת איש לעולם, גם ב"גייסא ביה", ובניגוד לדברי רש"י.

ד. מנהג החתנים לדור בבית חמותם

תוס' (יב: ד"ה "בכולהו") כתבו: "על זה סומכין החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם", דהיינו על דברי נהרדעי. והקשה בביאור הגר"א (אבן העזר כו, יד): "ודברי תוספת שכתב דאנהרדעי סמכין בחתן כו' תמוהין,

עיוני קידושין

דנהרדעי לא פליגי באיסורא, דהא כלהו ודאי איסורא, ולא פליגי אלא במלקות בכלהו כו". והגר"א נשאר בצ"ע על דברי התוס'.

המשך דברי תוס' הוא: "ואפילו למאן דחייש לעיל, מה שדרין עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרים בלא שכירות בבית, דיש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם אלא בשביל שאר טובות שעושין להם". ובעצמות יוסף הקשה, מדוע מתירים את האיסור בשל טובת הנאה, ותירץ בשני אופנים: או שהיכא שיש טובת הנאה אין ריעותא במה שגר בבית חמותו ומסתלק החשד, או שכיון שכל האיסור הוא משום חשדא בעלמא בדבר שיש בו איבוד ממון לא חששו. ולפי פירוש תוס' ר"י הזקן ניחא גם כן מה שנהגו".

¹ **הערת עורך:** היה מקום לכאורה ליישב קושיית הגר"א ולומר שדבר זה של חתנא דדייר בבי חמוה, אם לוקים עליו היה מקום לומר שהוי איסור דרבנן גמור ואין להורות בו היתר גם כשיש הגיון בדבר, אך אם אין לוקים עליו תלי בכל מקרה לגופו, ומצורף לכך מה שכתוב בהמשך דברי התוס', שהיות והוא דר שם בחינם יש סיבה לדבר ואין זו סתם חוצפה כמקדש בשוקא ובלא שידוכי וכו'. ואח"כ חידשו שגם אם היה איסור גמור ייתכן שיש להורות בו היתר במקרה כזה, וכדלהלן בשם העצמות יוסף.

² וכן כתב בשו"ת דברי שלום אבן העזר חלק א סימן לג.